Riikka Vacker
Opetusneuvos
Opetushallitus

2.9.2024 OPH-3944-2024

Kirjallisen lausunnon pyyntö sivistysvaliokunnalta / U 31/2024 vp ja E 38/2024 vp

Eduskunnan sivistysvaliokunta pyytää asiantuntijalausuntoa valtioneuvoston kirjelmästä eduskunnalle koskien komission ehdotusta Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviksi harjoittelijoiden työehtojen parantamisesta ja täytäntöönpanemisesta sekä harjoitteluksi naamioitujen varsinaisten työsuhteiden torjumisesta (harjoitteludirektiivi), sekä valtioneuvoston selvityksestä koskien neuvoston suositusta harjoittelun vahvistetuista laatupuitteista. Opetushallitus lausuu seuraavaa.

Opetushallitus kannattaa laatupuitteiden soveltamisalan laajentamista viralliseen koulutusjärjestelmään. Opetushallitus pitää tärkeänä keinoja, joilla varmistetaan työelämässä oppimisen laatua sekä kaikkien opiskelijoiden yhdenvertaista ja syrjimätöntä pääsyä työelämään oppimaan. Myönteiset, ammattitaidon ja työelämätaitojen hankkimista edistävät työelämässä oppimisen kokemukset kotimaassa ja ulkomailla lisäävät osaavan työvoiman saatavuutta, ammattialojen vetovoimaisuutta ja tarjoavat kaiken ikäisille opiskelijoille mahdollisuuksia joustaviin työelämään siirtymisiin. Erityisen merkityksellistä tämä on nuorten ja heikossa työmarkkina-asemassa olevien ohella Suomeen muuttaville maahanmuuttajataustaisille, jotka opettelevat suomalaista työelämäkulttuuria ja osallisuutta yhteiskuntaan.

Opetushallituksen näkemyksen mukaan ammatillisen koulutuksen lainsäädäntö vastaa nykyisellään varsin hyvin ehdotuksessa esitettyihin kehittämistavoitteisiin ja laadun kehittämistä koskeviin suosituksiin. Säädöksissä määritellään kohtalaisen tarkasti oppisopimukseen ja koulutussopimukseen perustuvan osaamisen hankkimisen opiskelijakohtaisesta suunnittelusta, sisällöstä sekä opiskelijalle ja ohjaavalle työpaikalle tarjottavasta tuesta ja ohjauksesta.

Työelämässä oppiminen on keskeinen osa osaamisen hankkimista ammatillisessa koulutuksessa. Vuonna 2023 ammatillisen tutkinnon suorittaneita oli yhteensä noin 68 000. Heistä noin 45 prosentilla (n. 31 800) sisältyi oppisopimusjaksoja koulutukseen (lähde: vipunen.fi). Työelämässä oppiminen on aina tavoitteellista, työtehtävät

suunnitellaan edistämään oppimista ja ne sovitaan yhdessä opiskelijan, työnantajan/työpaikan ja koulutuksen järjestäjän kesken ja kuvataan opiskelijan henkilökohtaiseen osaamisen kehittämissuunnitelmaan (HOKS). Koulutuksen järjestäjän velvoitteena on vastata sopimuksista ja valvoa, että osaamisen hankkiminen toteutuu sovitun mukaisesti. Palkattomia, ei työsuhdeperustaisia koulutussopimuksia suunnitellaan vain tutkinnon osittaiseen osaamisen hankkimiseen. Laajempiin tavoitteisiin on käytettävissä työsopimusperusteinen, palkallinen oppisopimus. Koulutuksen järjestäjän viranomaisvalvonta kattaa palkattomien koulutussopimusjaksojen perusteettoman ketjuttamisen seurannan. Viranomaisvalvontaa tehdään oppilaitoskohtaisilla yhteistyö- ja ohjauskäytännöillä sekä hyödyntäen koulutuksen järjestäjäkohtaisia ja kansallisia tietovarantoja, tiedonkeruita ja palautejärjestelmiä, joita myös kehitetään jatkuvasti.

Opetushallitus katsoo, että kansallinen lainsäädäntö jo nykyisellään edellyttää ja mahdollistaa harjoitteluksi naamioitujen varsinaisten työsuhteiden torjumisen. Uusi raportointivelvoite tuottaisi ylimääräistä hallinnollista taakkaa eri osapuolille. Nykyinen järjestelmä tarjoaa myös jo toimivia kanavia opiskelijalle ilmoittaa havaitsemistaan ongelmista. Informaatio-ohjausta ja tietojen hyödyntämistä laadunvarmistuksessa on hyvä edelleen kehittää.

Opetushallitus pitää tärkeänä, että direktiivin soveltamiseen jätetään joustoa huomioida kansallisen koulutusjärjestelmän erityispiirteitä. Kiinteä harjoittelun enimmäiskeston määrittely ei tue ammatillisen koulutuksen tavoitetta vastata joustavasti ja yksilöllisesti opiskelijoiden ja työelämän osaamistarpeisiin.

Rajat ylittävien toisen asteen ammatillisen koulutuksen osalta Opetushallitus toteaa, että suomalaisten ammatillisen koulutuksen opiskelijoiden ulkomaanjaksoista suurin osa toteutetaan koulutussopimuksella (61%) ja pieni osuus oppisopimuksella (1%). Ulkomaisiin jaksoihin sovelletaan Lakia ammatillisesta koulutuksesta vastaavasti kuin kotimaassakin suoritettaviin oppisopimus- ja koulutussopimusjaksoihin. Työelämäjakso voi Erasmus+ -ohjelman tukemana kestää maksimissaan 12 kuukautta. Myös Suomeen saapuvilla opiskelijoilla on mahdollisuus työelämässä oppimiseen maksimissaan 12 kuukauden ajan.

Korkeakoulutuksen osalta Opetushallitus toteaa, että direktiivin soveltamisalaa Erasmus+ -harjoittelujen osalta on hyvä selkeyttää. Erasmus+ -harjoittelut voivat olla työsuhteisia palkallisia ja ei työsuhteisia palkattomia. Harjoittelua varten suositellaan solmittavaksi kansallisen lainsäädännön mukainen työ- tai harjoittelusopimus, jossa sovitaan harjoittelun käytännön asioista, kuten työajoista, lomista ja palkasta. Erasmus+ -harjoitteluissa pakollista on solmia Erasmus+ -ohjelman oma harjoittelusopimus (Learning agreement for traineeships), jonka allekirjoittavat opiskelija, työnantaja ja lähettävä korkeakoulu ja jossa sovitaan harjoittelun kestosta, tavoitteista, sisällöstä, ohjauksesta, arvioinnista sekä tarvittavista vakuutuksista. Erasmus+ -ohjelmassa yhden harjoittelujakson enimmäiskesto on 12 kuukautta.